

Legeforeningen og Tidsskriftet gjennom 125 år

Fra en nøktern start i 1881 og like til dagens delikate kvalitetsprodukt har Tidsskriftet utgjort legenes og Legeforeningens fremste varemerke. Det har bidratt til å holde landets leger faglig oppdatert, til å samle legene om de humanistiske verdier som yrket bygger på og har hele tiden spilt en hovedrolle som informasjons- og kommunikasjonsmedium.

Terje Vigen

terje.vigen@legeforeningen.no

Terje Vigen (f. 1945) er generalsekretær i Legeforeningen fra 1.7. 2003. Han har vært distriktslege i Meråker og assisterende fylkeslege i Nord-Trøndelag.

I 1881 ble *Tidsskrift for praktisk Medicin* grunnlagt (1), altså fem år før Legeforeningen ble etablert som organisasjon. Innholdet i det nye tidsskriftet var utelukkende av faglig karakter. På bestyrelsesmøtet i Legeforeningen 15.12. 1886, like etter at den var etablert, fremla de tre redaktørene tilbudet, under forutsetning av legemøtets tilslutning, at bladet med reservefond og øvrige eiendeler skulle overdras til foreningen. 1.1. 1888 utkom så Tidsskriftet under samme tittel som før, men med tilføyelsen *Organ for Den norske lægeforening*. De tre redaktørene hadde da sluttet i sine funksjoner, og Tidsskriftet ble utgitt under redaksjon av foreningens sekretær, daværende marinelege Vilhelm Uchermann (1852–1929).

Først på legemøtet i Bergen i 1889 ble det vedtatt at *Tidsskrift for praktisk Medicin* fra nyttår 1890 med et månedlig dobbeltnummer skulle sendes ut under det nye navnet *Tidsskrift for Den norske lægeforening*. I en hilsen til kollegene i første nummer av det nye tidsskriftet het det at Legeforenin-

gens spesialorgan skulle tjene som bindeledd mellom de enkelte medlemmer og opptre som representant for den norske legestand utad. Alt som vedrørte kollegiale forhold og felles standsinteresser skulle derfor som tidligere først og fremst finne plass i spaltene. Dernest ville det være hygieniske spørsmål som skulle få plass.

Dersom Tidsskriftet skal gjøre regning med å bibeholde interessen til sine lesere, er det nødvendig at stoffet er vekslende, het det, slik at så vel den ene som den andre kan forvente å finne noe som berører personlige interesser. Skribenten fremholdt at Tidsskriftet skulle bringe oversikter over medisinske spørsmål som var oppe til diskusjon, spesielt slike som gikk mer i praktisk terapeutisk retning. Også mindre kliniske meddelelser innen medisinenes forskjellige bransjer var viktige – selv om de ikke gjør «krav på den strenge vitenskapelighet», kan de likevel ha stor praktisk betydning, het det.

De første årene

På legemøtet i 1893 ble det bestemt at bladet skulle tilstiles ethvert medlem av Legeforeningen gratis. I en beretning om Tidsskriftets 25 første år skriver Uchermann: «Den trufne forandring med gratis udlevering til medlemmerne maa siges at have været paakrævet og meget heldig. Det er klart, at et tidsskrift, der tidt og ofte behandler fagspørgsmaal, som er af den største vigtighed for og maa kjendes af ethvert medlem av foreningen, ogsaa maa komme ethvert medlem i hende, saa han ikke kan unnskyldte sig med uvidenhed om fattede beslutninger og foreningens stilling til specielle spørgsmaal i kommunelægeposter, sygekasser o.s.v.» Medlemskontingenten ble i 1893, fordi den også inkluderte Tidsskriftet, satt til kr 8.

Tidsskriftets første fase, da redaktøren også var Legeforeningens generalsekretær, ble i stor grad preget av vedkommendes personlige interesser. Men også legene omkring i landet ble oppfordret til å yte bidrag for å belyse de hygieniske forhold på bygdene, som man mente var svært stemoderlig behandlet i tidsskriftene.

Det fagforeningsmessige stoff var ikke utpreget omfangsrikt de første årene, men fra 1894 ble Tidsskriftet fulgt av et tillegg – «Meddelelse fra D.n.l. bureau» med offisielle meddelelser: departementsskrivelser, lover, kunngjørelser, «universitetsefterretninger», ledige embeter og poster, personalia, spørsmål og svar, byråets gebyrer osv. Det er verdt å merke seg at i årene 1895–1904 fikk Tidsskriftet et statsbidrag på kr 1 200. Det opphørte i 1904, som følge av et anstrengt statsbudsjett og fordi en del av Stortingets medlemmer fant at bidraget måtte sløyfes da Tidsskriftet var altfor meget et «fagforeningsorgan» (2).

De oftest omtalte saksområder i de første 25 år var hygiene, tuberkulosesaken, sinnssykeforpleiningen, alkohol- og prostitusjons-spørsmål og byregulering. Et særtrekk ved de første årgangene av Tidsskriftet er ellers at alle landets medlemmer stod nevnt ved navns nevning og med hvilken amtstilhørighet de hadde. Det ble til og med listet opp hvem som hadde betalt kontingent mellom hvert nummer. Det fremkommer at det i 1895 var 610 medlemmer, ti år senere var det økt til 978.

Ekspansjon

I perioden 1905–30 økte volumet betydelig. De første årene lå sidetallet på 400–500, som så økte til nesten 1 000 i 1905. I tillegg ble det utsendt meddelelser fra «Den norske lægeforenings bureau», 128 sider. Økningen fortsatte, 1930-årgangen hadde totalt 1 450 sider. Samtidig var den faglige spennvidden blitt betydelig utvidet, sammen med en større fagforeningsdel.

Et tema i slutten av 1920-årene var om hvorvidt det ble utdannet for mange leger. I Tidsskriftet nr. 1/1930 skrev redaktøren: «Legeforeningen er ved årsskiftet nådd opp i et medlemstall på ca. 1530, det høieste tall i dens historie. Tallet har vært og vil vel fortsette med å stige raskt, idet avgangen på langt nær svarer til tilgangen. Ikke alene er da nu alle faste stillinger besatte, men på mange steder er der et større antall læger enn der er behov for, likesom det neppe vil være mulig for alle disse å skaffe sig et rimelig utkomme. Det er også all grunn til å anta at dette forhold vil forverres, da det ikke synes som tilgangen av nye læger snart vil kulminere. For de unges skyld må man beklage at Det medisinske fakultets og Lægeforeningens forestillinger om en effektiv begrensnng av adgangen til det medisinske studium ikke har vunnet bifall hos statsmaktene.»

Redaktøren var også opptatt av forholdet mellom fag og økonomi: «Vi lever jo i en reklamens tidsalder, kan man si, og det er forsåvidt ikke så merkelig at endel av de unge – barn av sin tid – har tatt i sin tjeneste reklamemidler, som for de eldre læger står som uverdige å benytte sig av for en læge, idet de mener, og med rette, at der bør være et svelgende dyp mellom en læge og hans virksomhet og en forretningsmann.»

Nye tider

I slutten av 1930-årene kom det frem et ønske om å få lagt om stilen og innholdet i Tidsskriftet. Spesielt var det de allmennpraktiserende legene som mente at deres interesser ikke ble godt nok ivaretatt. I 1941 utgav allmennpraktiserende lægers forening *Den praktiserende læge*, som ble godt mottatt, men som opphørte etter første årgang. Det ble på flere hold syslet med planer om å skape et nytt tidsskrift som skulle dekke de vesentlige behov for alle landets leger. En slik plan ble realisert ved en sammenslutning av *Den praktiserende læge* og *Tidsskrift for Den norske lægeforening*. Første utgave etter sammenslåingen kom ut 1.7. 1945.

I samme nummer av Tidsskriftet berømmes generalsekretær Jørgen H. Berner (1883–1964) for sin redelighet, fasthet og karakter i noen vanskelige og tunge krigsår. Den startet med Berners kamp for legenes rettigheter sommeren 1940, da «forræderne» kom med forslag om at Legeforeningen skulle gå inn i Laugat for sanitet og hygiene – det første kamuflerte forsøk på å få legenes medvirkning til danningen av Rikstinget. Dette, så vel som et senere forslag om at legene skulle erklære seg lojale overfor det nye styret, ble avvist. Vinteren 1940–41 ble det holdt en rekke møter med fagforeningsledere fra forskjellige yrker i Legeforenings lokaler. Disse møtene resulterte i det berømte skrevet til Terboven fra 43 organisasjoner – utformet som et angrep på Nasjonal Samling. Videre ble det bestemt tatt avstand fra at annet enn faglige kvalifikasjoner skulle ha betydning ved ansettelser. Legeforeningens lokaler er derfor omtalt som arnestedet for den store motstand fra fagforeningene. Fra tysk side ble Berner også utpekt som «der geistige Vater des Schreibens» (3), skrev den nye redaktøren Jens Bjørneboe (1908–63).

Det nye tidsskriftet kom også i et nytt format. Tidligere var det utgitt i skolebokformat, fra 1945 kom det i tilnærmet A4-format. Dette er også den første årgangen hvor det forekommer produktannonser for legemidler i større antall. Tidligere hadde produktannonser bare forekommet sporadisk siden begynnelsen av 1930-årene.

Etter krigen kom en markert dreining fra Tidsskriftets første år, der referanser til møter og konferanser oftest angikk tyske, noen ganger franske arrangementer. Nå kom impulsene fra engelskspråklige områder.

Tidsskriftet var blitt et faglig blad – med én redaktør for den medisinsk-vitenskapelige delen og med generalsekretæren som redaktør for en faglig del. Artiklene inneholdt diskusjoner om nye behandlingsoppbygg og drøfting av sykehusstruktur. En egen spalte var *Excerpta*, der det ble brakt utdrag fra utenlandske tidsskrifter.

De siste årene

I årene 1955–80 utviklet Tidsskriftet seg betydelig i innhold og volum. I 1955 var antall sider snaut 900, i 1980 over 2 100. Layouten ble også endret, det var en litt annen inndeling – og produktannonnene var nesten utelukkende i farger. Det merkes også at den medisinsk-vitenskapelige delen er kvalitetssikret og bearbeidet på en annen måte. Det som tidligere var fagforeningsdelen, ble til avdeling for stands- og faginteresser, men var fortsatt lagt under generalsekretæren som redaktør. Dette var en oppgave generalsekretæren hadde inntil landsstyremøtet i 1997, da redaktøren for den medisinsk-vitenskapelig delen også ble tillagt redaktøransvaret for stands- og fagforeningsinteresser. Noe markert skille av denne omleggingen er ikke lett å lese ut av bladet, og det kunne man kanskje heller ikke forvente. Omorganiseringen gjorde det mulig å lage et mer enhetlig blad. Redaktøren må likevel balansere mellom den redaksjonelle frihet og de politiske føringer og interesser i politiske styringsorganer. Etter mitt skjønn har balansen i stoffutvelgelse vært utmerket. Dette betyr selvfølgelig ikke at alle til enhver tid har vært like fornøyd med Tidsskriftets innhold. Det tror jeg heller ikke har vært mulig etter hvert som legestandens interessefelter og særinteresser er blitt utvidet. Det har likevel vært en enorm utvikling av Tidsskriftet – både i omfang, layout, design og innhold – til det produktet som vi kjenner i dag etter 125 års virke.

Den måten Tidsskriftet har ivaretatt sine målformuleringer på, har lagt grunnlaget for den popularitet og betydning det har hatt for norsk medisin. Leserundersøkelser tyder på at *Tidsskrift for Den norske lægeforening* er en viktig informasjonskilde og en kilde til faglig oppdatering for det store flertall av norske leger. Artiklene gjenspeiler det meste av det som skjer i norsk medisin, hva legene driver med og hvordan norsk medisin utvikler seg. Tidsskriftet er ikke bare en aktør overfor norske leger, det er i stor grad også en aktør overfor det norske samfunn, ved sin informasjon om norsk helsevesen og norsk medisin. Ikke minst blir dette dokumentert ved at det svært ofte refereres til artikler fra Tidsskriftet i norske medier.

Etter min mening har *Tidsskrift for Den norske lægeforening* vært, og er fortsatt, av avgjørende betydning for Legeforeningen som organisasjon. Det er bindeleddet mellom sentralt nivå i Legeforeningen og det enkelte medlem. Den kommunikasjons-

base som Tidsskriftet representerer, er på mange måter det som skaper identitetsfellesskapet legene imellom.

Tidsskriftet er ikke bare et papirmagasin – man har utviklet nye informasjonskanaler i tråd med den teknologiske utvikling, og Tidsskriftet finnes nå også i elektronisk format. Det har sin egen nettside sammen med Legeforeningen, hvor man finner informasjon om både faglige og fagforeningsmessige forhold. Antall registrerte lesere på Tidsskriftets nettside tyder på at man har klart å utvikle seg i pakt med tiden og medlemmenes interesser også på dette området.

Det ovenstående er ment som glimt fra Tidsskriftet i ulike faser gjennom 125 år og samtidig som en hyllest til redaktørene og ikke minst til dets lojale medarbeidere på mange nivåer. Jeg vil som generalsekretær gratulere med jubileet og ønske en fortsatt god utvikling i tråd med det vi har erfart gjennom 125 år.

Litteratur

1. Schiøtz A. Vårt fag – likeså meget en kunst som en vitesnskap – Tidsskriftet 1881–1906. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 9–13.
2. Uchermann V. Erindringer fra min redaktionstid. Tidsskr Nor Lægeforen 1905; 25: 885–97.
3. Bjørneboe J. Jørgen H. Berner. Tidsskr Nor Lægeforen 1945; 65: 2.

